

УДК 821.111-31Д. Л. 09

ОЛЕНА КРАВЕЦЬ, НАТАЛІЯ ПРОСКУРИНА

(Харків)

СПЕЦИФІКА ХУДОЖНЬОГО СВІТУ РОМАНІВ ДОРІС ЛЕССІНГ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНІВ «МААРА І ДАНН», «ПОВІСТЬ ПРО ГЕНЕРАЛА ДАННА, ДОЧКУ МААРИ, ГРІОТА ТА СНІЖНОГО ПСА»)

Статтю присвячено вивченню художнього світу романів сучасної англійської письменниці Доріс Лессінг «Маара і Данн», «Повість про генерала Данна, дочку Маари, Гріота та сніжного пса». Мета статті – виявити міфологічні доміанти художнього світу діалогії Д. Лессінг. Художній світ романів письменниці виявляє риси, характерні для неоміфологічних текстів, що оприявнюється у взаємодії двох площин (реальної і міфологічної) сюжетно-композиційної будови діалогії. Романному часопростору притаманні гетерогенні характеристики, що актуалізуються через бінарні опозиції («північ – південь», «сакральний – профанний», «живий – мертвий», «день – ніч»). Система персонажів діалогії представлена трьома типами образів, які виявляють міфологічні риси. Амбівалентні солярні символи та їхні колористичні кореляти відтворюють стан героїв.

Ключові слова: Доріс Лессінг, міфологічні образи, неоміфологізм, роман, художній світ.

Доріс Лессінг (Doris Lessing, 1919–2013) є однією з визначних представниць англійської літератури ХХ–ХХІ ст., чії твори є зразками постмодерністської літератури й класики феміністичного роману. Для творчості письменниці характерний глибокий психологізм, порушення гострих соціальних питань, зокрема гендерних конфліктів, увага до екзистенційних проблем пошуку власного «я», особливостей соціалізації особистості у світі.

Д. Лессінг є авторкою біля сімдесяти творів, що представляють різні жанри літератури, зокрема романів «Трава співає» (1949), «Золотий записник» (1962), «П'ята дитина» (1988), «Маара і Данн» (1999), «Бен у світі людей» (2000), «Повість про генерала Данна, дочку Маари, Гріота та сніжного пса» (2005); циклу романів «Діти насилля» (1952–1969); збірок оповідань «Звичка кохати» (1957), «Чоловік та дві жінки» (1963), «Африканські історії» (1964), «Бабусі» (2003); п'єс «Містер Доллінджер» (1958), «Кожному своя власна пустеля» (1958), «Гра з тигром» (1962); публіцистики «Особливо кішки» (1967); автобіографічних творів «Під моєю шкірою: Том перший моєї автобіографії, до 1949» (1994), «Ідучи в тіні: Том другий моєї автобіографії, з 1949 по 1962» (1997).

Творчості письменниці присвячена низка критичних і літературознавчих праць у зарубіжному й вітчизняному літературознавстві. У зарубіжному літературознавстві романи письменниці досліджувалися переважно у феміністичному дискурсі (Г. Блум [16], Г. Грін [17], Л. Скотт [18]). Увагу науковців було сконцентровано головно на творах «Золотий записник», «Трава співає», «Діти насилля», в яких Д. Лессінг порушує нагальні для сучасності проблеми фемінізму, соціалізації жінки, віднайдення особистостями свого місця в соціумі й сенсу буття.

Проте вивчення значної кількості наукових праць дозволяє зробити висновок, що поза увагою дослідників і досі залишаються романи письменниці «Маара і Данн», «Повість про генерала Данна, дочку Маари, Гріота та сніжного пса». Аналіз міфологічних аспектів означених творів поглибить розуміння специфіки художнього світу творів Д. Лессінг і визначить перспективи вивчення сучасної англійської літератури, що зумовлює актуальність дослідження.

Мета статті – виявити міфологічні доміанти художнього світу діалогії письменниці. Методологія дослідження передбачає комплексний підхід, що ґрунтується на синтезі методів і підходів: звернення до цілісного аналізу тексту, використання елементів міфокритичного і структурно-семіотичного підходів, а також мотивного аналізу.

У літературознавчому дискурсі існує декілька підходів щодо визначення поняття «художній світ». Дослідники М. Бахтін [2], М. Гіршман [4], Д. Лихачов [9], В. Тюпа [14] та ін. у своїх працях дотримуються цілісного підходу в розумінні цього терміна. На їхню думку, будь-який текст є певною художньою моделлю дійсності. Д. Лихачов, який перший увів цей термін у науковий обіг, уважав, що внутрішній світ твору словесного мистецтва «наділений певною художньою цілісністю». Дослідник виокремив основні його складники: часові та просторові виміри художнього світу, особливості будови сюжету, специфіку створення характерів персонажів [9, с. 408]. М. Бахтін відзначав значущість єдності форми й змісту твору, зауважуючи, що формально-змістовим центром художнього бачення є художній образ [2, с. 206].

Представники структурно-семіотичного підходу Ю. Лотман [12], Р. Барт [1], У. Еко [5], вважаючи творчість «вторинною системою», розуміють художній світ як мовний знак або код, що відтворює образ світу для певної свідомості, тобто моделює стосунки особистості і світу» [12, с. 252]. На думку У. Еко, твір мистецтва – це «форма завершена і *закрита* у своїй досконалості цілковито збалансованого організму та водночас *відкрита* можливістю бути інтерпретованою найрізноманітнішими способами без небезпеки втратити свою неповторність» [5, с. 527]. Вітчизняна дослідниця М. Зубрицька слушно акцентує увагу на візуальному аспекті творення художнього світу: зоровий образ, його колористика, що проектується у свідомості читача, є важливим складником живописного компоненту твору [6, с. 527]. Г. Клочек визначає «художній світ» як «фундаментально-змістовий засіб, феномен, створений інтенцією митця, скоригований у процесі сприймання інтенцією реципієнта» [7, с. 14]. Художній світ інтерпретується науковцем як «сукупність образів, що постають у свідомості читача у процесі сприймання художнього тексту» [7, с. 14]. Згідно з концепцією В. Халізева, художній світ твору – це художньо освоєна і відтворена реальність. Дослідник виділяє важливі сегменти словесно-художнього світу – персонажі, акцентує на значущості системних зв'язків між персонажами і ключових подіях, з яких складаються сюжети [15, с. 195].

У літературознавчій енциклопедії Ю. Коваліва художній світ інтерпретовано через поняття художньої дійсності, що є автономною образною картиною, створеною уявою письменника та втіленою в тексті твору. На думку літературознавця, художня дійсність постає духовно-інтенціональним утворенням із власною структурою, що трактується як особлива художньо-естетична реальність. Своєрідність художньої реальності, як зазначає науковець, полягає у тематиці, ідейній композиції, особливостях стилю автора, національному світосприйнятті [10, с. 566].

Узагальнюючи представлені концепції дослідників, під поняттям «художній світ» розуміємо цілісну взаємодію всіх елементів змісту й форми, кожний із яких має смислове навантаження в цілому. Художній світ творів Д. Лессінг постає як складне й багаторівневе явище, що зумовлене специфікою художнього часу і простору, концепцією героя, домінантними мотивами, символікою та «особистісним контекстом» автора.

Творам авторки властиві автобіографічні інтенції, зумовлені тим, що вона значну частину дитинства провела у Південній Родезії (була колонією Великобританії, а нині – Зімбабве, Африка). Письменниця зізнається в автобіографії, що час, який вона провела в цьому місті, мав значний вплив на неї як на особистість [19]. Романні події в діалогії Д. Лессінг відбуваються у далекому постапокаліптичному майбутньому на території континенту Африка. На думку письменниці, «роман являє собою спробу уявити, що станеться, коли лід рушить на південь і життя повинне буде відступити до екватора і південніше» [8, с. 8].

Сюжетно-композиційна будова романів Д. Лессінг «Маара і Данн», «Повість про генерала Данна, дочку Маари, Гріота та сніжного пса» виявляє ознаки, характерні для неоміфологічних текстів: по-перше, взаємодіють дві площини (реальна і міфологічна) у сюжетно-композиційній будові творів; по-друге, часопросторова організація діалогії має міфологічні риси (гетерогенність простору, міфологічні топоси, циклічність часу); по-третє, наявність бінарних опозицій («день – ніч», «ранок – вечір», «сакральність – профанність» тощо); по-четверте, функціонування міфологічних маркерів і символів.

Важливою формально-змістовою категорією і складником художнього світу є часопросторова організація тексту, оскільки, згідно з концепцією М. Бахтіна, саме хронотоп демонструє сутнісний взаємозв'язок часових і просторових відношень, хронотопу належить основне сюжетотвірне значення [3, с. 398]. У діалогії письменниці час метафорично втілений у художніх образах і набуває чуттєво-наочного характеру. Міфологічний характер часу в діалогії актуалізовано в циклічності й неоднорідності (розтягненості/ущільненості) плину романного часу. Сезонність виявляється основною одиницею виміру часу, в тексті відсутня співвіднесеність подій із днями тижня, місяцями, навіть зміни сезонів проходять непомітно, час вимірюється населенням континенту лише тривалими сезонами дощів, створюючи відчуття «застиглості». Романний хронотоп діалогії має специфічні риси: на півдні триває вічне посушливе літо із сонцем, що спопеляє і вбиває все живе, а на півночі – багаторічна зима та мерзлота.

Образ сонця, сонячного світла у міфологічній традиції має амбівалентну семантику. З одного боку, сонце, що несе тепло, асоціюється з народженням, сприймається як живильне джерело для всього суцього на землі, символізує божественну творчу енергію, уособлює знання, істину. З другого боку, солярна символіка може втілювати і негативну семантику, асоціюватись із палючим і нищівним світилом, що співвідноситься з потойбіччям і небуттям. У художньому контексті діалогії Д. Лессінг відчуття безчасся пов'язане із міфологічними образами «вічного» сонця, «нескінченної» пустелі тощо. Крім солярних символів, що відтворюють стан героїв, додатковими міфологічними маркерами виявляються колористичні кореляти сонячного світла: блідо-жовтий, жовтий, помаранчевий, червоний кольори. Південна частина континенту страждає від засухи, міста поступово заносить піском, а населення поволі вмирає. Часовий вимір у посушливій місцевості півдня виявляє ознаки «розтягнення»/«ущільнення».

Міфологічний хронотоп у романах «Маара Данн» і «Повість про генерала Данна, дочку Маари, Гріота та сніжного пса» визначається часовими («день – ніч»), просторовими («північ – південь»), якісними («живий – мертвий», «сакральний – профанний») опозиціями. Наприклад, у романі «Маара і Данн» Скальне селище та безіменне місто на півдні вважалися сакральними, однак від цього міста залишилися лише руїни і давні фрески, що були свідками краху декількох поколінь. Також сакральним є місто на півночі із символічною назвою «Центр», що було колись столицею, культурним і духовним осередком усього материка в минулому, однак тепер воно повільно потопало в болоті. Час у просторі Скального селища і зруйнованого міста «спинив свій плін». Міста Рустам, Чарад і Хадрон, що знаходяться в центральній частині материка, також виявляють риси профанного простору.

Головні герої, Маара і Данн, які є спадкоємцями королівської сім'ї «махонді», змушені були покинути рідне місто Рустам через громадянські війни ще в дитинстві. Скальне селище, що раніше було окраїною Рустама, тепер стало притулком для біженців і поволі занепадало, перетворюючись на мертву пустелю, у якій повсюди зустрічалися предмети давнини («вічний», незнищений одяг предків, кістки химерних тварин, стара техніка, давні руїни). Усі ці предмети викликали в молодого покоління і жах, і відчуття пошани до могутності пращурів, і злість на власне безсилля.

У фіналі першої частини діалогії хронотоп знову набуває рис потойбіччя, мертвого, засніженого простору півночі: Тундра, що була своєрідним кордоном освоєних земель, скута вічною мерзлотою та льодом. Через екологічну катастрофу, що спричинила льодовиковий період на землі, людство було вимушене переселитися у південні регіони Африки, побудувати нові міста, перевезти туди всі надбаня культури «старого світу». Однак, незважаючи на це, поступово міста почали занепадати, а людство втрачати технології та деградувати. Відсутність сакрального центру спричинила занепад, хаос і призупинення часу. Катастрофа, що знищила майже повністю все людство, виявилася карою за людські гріхи: «А війни ставали все витонченішими, все мерзотнішими. У будівлі, присвяченій війнам, на одній стіні перераховувалися методи, якими ці люди знищили б один одного остаточно, якби не настало зледеніння <...> Багато істориків вважали, що лід – гідне покарання або навіть занадто м'яке? Або, навпаки, не покарання, а порятунок, що, якби не було льоду, взагалі б людей на планеті не залишилося?» [8, с. 384].

Складником художнього світу діалогії є також система персонажів. Вона представлена трьома типами образів: 1) головні герої – брат і сестра, Маара і Данн (у першій частині діалогії), Тамар (донька Маари у другій частині); 2) персонажі, що «випробовують» головних героїв, виявляються перешкодою у проходженні ініціації (Кулик – житель Скального селища, який переслідує брата і сестру впродовж їхньої подорожі Африкою та ненавидить Маару і Данна як нащадків королівської родини; Кайра – коханка головного героя, яка має намір захопити владу у Центрі); 3) «помічники-супутники» головних персонажів (Гріот – заступник Данна в Центрі, Алі – мудрець, який допомагає переписувати книги із сакральної бібліотеки, Рафф – собака, вірний супутник Данна).

Головні персонажі виявляють міфологічні риси, уособлюючи божественну пару чоловічого та жіночого божеств. Власним призначенням Маара і Данн уважали побудову нового світу, адже вони були представниками королівської родини «махонді», а відтак уважалися носіями сакральної енергії, своєрідними намісниками богів. Маара уособлює образ первісної богині, яка є втіленням жіночого початку й архетипом Великої Матері. Образ Богині-матері у міфологічній традиції є особливо значущим для космогонічних міфів, оскільки творення всесвіту відбувається завдяки спільним діям божественної пари – чоловічого та жіночого божеств.

Для міфологічної свідомості була характерна амбівалентність, тому головною ознакою міфологічної богині, за визначенням етнографа й антрополога Р. Патая, є поєднання позитивних і негативних ознак, тому богиня одночасно могла і допомагати людям, і карати їх [13, с. 9]. Первісна богиня, Праматір, часто асоціювалася з однією зі стихій – землі або води. Кореляція образу Маари з образом Матері-Землі виявляється в імені героїні, її зовнішності, портретних характеристиках, поглядах і філософії життя. У Маари було каштанове волосся, шкіра мала засмаглий відтінок. Головна героїня у молодості втратила власну дитину, тому повністю замінила матір своєму молодшому брату Данну.

Маара вважала, що її місія – бути зберігачем сакральних знань, тому постійно розшукувала давні книги та сувої в підземних бібліотеках. Вона також проходить військову підготовку в армії міста Чарад, не маючи докорів сумління і жалості, стає свідком багатьох смертей навколо неї. Тож у тексті романів Маара постає і як позитивна творча сила, що допомагає людству віднайти шлях до «золотого віку», і як нищівна темна сила, що карає за гріхи та непокору. Міфологічним виявляється також ім'я героїні (Мара/Морок), що пов'язане із семантикою темряви, чаклунством. Данн утілює образ чоловічого божества. У другій частині діалогії він зображується як володар неймовірної сили, священної енергії, мудрості й чаклунських властивостей.

Д. Лессінг використовує найдавнішу міфологічну сюжетну схему – комплекс ініціації (посвячення), що передбачав уведення людини в певний тип соціуму із властивим йому світом духовних цінностей. Румунський етнограф, міфолог М. Еліаде визначає його як «перехід індивіда з одного статусу в інший», акцентує на тому, що комплекс ініціації відтворює міфи, а відтак повертає події до «першочасів», «Часу Оно», «Часу Сна» – сакрального часу, коли «надприродні сили» панували на землі.

Данн вирушає в небезпечну подорож на північ і проходить усі етапи комплексу ініціації. Герой переживає символічну смерть, перебуваючи в «межовому» просторі, і відроджується у новій «якості», що дає змогу набуті нового соціального статусу – стати царем свого народу й повернути «золоті часи буття». Образ Данна також корелює з образом біблійного царя Соломона, який уважався втіленням мудрості та знань. Після довгих мандрів і поневірянь він законно обіймає трон у Центрі й докладає всіх зусиль, щоб виконати свій священний обов'язок – урятувати сакральні знання та передати їх нащадкам.

Романний світ діалогії Д. Лессінг насичений міфологічною атрибутикою, що просочена сакральним змістом. Символічними виявляються предмети одягу персонажів та їхня кольорова гама. Головна героїня, Маара, впродовж довгого часу носить туніку коричневого кольору, що дісталась їй у спадок від минулих поколінь. Цю туніку неможливо було ні пошкодити, ні розірвати, ні «знести». У міфологічному світосприйнятті коричневий колір є кольором ґрунту, осені, смутку, кольором землі, бруду й осіннього листя, що містить у собі ідею розпаду, смерті.

У другій частині діалогії два кольори «хламид» постають знаком розрізнення двох армій, що воюють: армії Данна (червоний) та армії Кайри – колишньої коханки головного героя (чорний). Протиставлення «червоного/чорного» кольорів відображають «конфлікт» двох сторін. Червоний колір у міфологічній традиції асоціюється з вітальними характеристиками: красою, радістю, любов'ю, силою, могутністю, але водночас є кольором вогню крові, війни, розрухи. Чорний колір співвідноситься зі смертю, занепадом, потойбіччям.

Кольоровий спектр у міру пересування головних персонажів з півдня на північ змінює відтінки з жовтого, коричневого та чорного на зелений, синій та сніжно-білий. Жовтий спектр у міфологічних уявленнях є також амбівалентним. З одного боку, це колір сонця, сонячного світла, золота, а з другого – це колір опалого листя, занепаду, вмирання.

Простір півдня, до якого належать Скальне селище, міста Маджаб і Хелопс, страждає від засухи. Тож відтінки жовтого кольору пов'язані з образом пекучого сонця, що знищує все живе, пожухлими рослинами, засохлими річками та неродючою землею. У цьому просторі домінують «хтонічні» відтінки кольорів: буро-коричневий, іржавий, блідо-жовтий, сірий, чорний та червоний. Тільки подекуди зустрічаються спалахи яскравих кольорів давніх фресок та одягу: зелений, синій і рожевий. На півночі, внаслідок глобального зледеніння, сформувався інший тип клімату: менш посушливий, ніж на півдні, із сильними опадами та підвищеною вологістю. Тож кольорова гама півночі сильно відрізняється від забарвлення півдня, в якому превалюють зелений, синій, блакитний, сніжно-білий.

Отже, художній світ романів Д. Лессінг «Маара і Данн», «Повість про генерала Данна, дочку Маари, Гріота та сніжного пса» постає як складне й багаторівневе явище і виявляє ознаки, характерні для неоміфологічних текстів, що зумовлене специфікою сюжетно-композиційної будови, особливістю художнього часу і простору, концепцією героя, домінантними мотивами, символікою та «особистісним контекстом» автора.

Сюжетно-композиційна будова творів письменниці характеризується взаємодією двох площин (реальної та міфологічної). Часопросторова організація діалогії має міфологічні риси і визначається просторовими («північ – південь»), часовими («день – ніч»), аксіологічними («сакральний – профанний», «живий – мертвий») опозиціями. Міфологічний характер часу в діалогії актуалізується у циклічності й неоднорідності (розтягненості/ущільненості) плину романного часу. Сезонність виявляється основною одиницею виміру часу, в тексті відсутня конкретна співвіднесеність подій із днями тижня, місяцями, час визначається лише добою і тривалими сезонами дощів, створюючи відчуття «застиглості» часу. Романному простору притаманні гетерогенні характеристики, актуалізовані через бінарні опозиції («північ – південь», «живий – мертвий», «сакральний – профанний»). У художньому контексті романів діалогії присутнє відчуття безчасся, «вічне» сонце, «нескінченна» пустеля.

Складником художнього світу діалогії є також система персонажів, що представлена трьома типами образів, які виявляють міфологічні риси. По-перше, це головні герої першої частини діалогії – Маара і Данн, брат і сестра; у другій частині – Тамар, донька Маари. По-друге, це персонажі, що «випробовують» головних героїв: Кулик – житель Скального селища, який переслідує брата і сестру через їхнє королівське походження впродовж усієї подорожі Африкою; Кайра – коханка головного героя, яка має намір захопити владу у Центрі, де править Данн. По-третє, це «помічники-супутники» головних персонажів: Гріот, Алі, собака Рафф).

Головні персонажі Маара і Данн виявляють міфологічні риси, уособлюючи пару чоловічого та жіночого божеств, що є особливо значущим для космогонічних міфів, оскільки творення всесвіту відбувається завдяки спільним діям цих божеств. Маара і Данн як нащадки королівської родини вважалися носіями сакральної енергії, своєрідними намісниками богів, тож вбачали свою місію у побудові нового світу. Кореляція образу Маари з образом Матері-Землі виявляється і в зовнішності героїні, портретних характеристиках, поглядах і філософії життя. У діалогії Маара постає і як позитивна творча сила, зберігач сакральних знань, що допомагає людству віднайти шлях до «золотого віку», і як нищівна темна сила, що карає за гріхи та непокору. Данн утілює образ чоловічого божества – володаря священної енергії, неймовірної сили, мудрості

й чаклунських властивостей. Герой вирушає в небезпечну подорож на північ і проходить усі етапи комплексу ініціації. Данн переживає символічну смерть, перебуваючи у «межовому» просторі, і відроджується у новій «якості», що дає змогу набути нового соціального статусу – стати царем свого народу й повернути «золоті часи буття». Образ Данна також корелює з біблійним царем Соломоном, який уважався втіленням мудрості та знань. Данн після довгих мандрів і поневірянь законно обіймає трон у Центрі й докладає всіх зусиль, щоб виконати священний обов'язок – урятувати сакральні знання та передати їх нащадкам.

Для художнього світу романів Д. Лессінг характерне функціонування міфологічних маркерів і символів. Амбівалентні солярні символи та їхні колористичні кореляти актуалізують міфологічні опозиції («південь – північ») і відтворюють стан героїв: «червоний – чорний», «блідо-жовтий – білий», «жовтий – зелений, синій» («інфернальність – вігальність»).

Перспективу дослідження вбачаємо в подальшому вивченні сучасних творів англо-американських письменників, у текстах яких виявляються неоміфологічні риси.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барт Р. Избранные работы. Семиотика. Поэтика : пер. с фр. / Ролан Барт ; сост., общ. ред. и вступ. ст. Г. К. Косикова. – Москва : Прогресс, 1989. – 615 с.
2. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества / М. М. Бахтин ; [сост. С. Г. Бочаров, текст подгот. : Г. С. Бернштейн и Л. В. Дерюгина, прим. С. С. Аверинцева и С. Г. Бочарова]. – 2-е изд. – Москва : Искусство, 1986. – 442 с.
3. Бахтин М. М. Автор и герой. К философским основам гуманитарных наук / М. М. Бахтин ; [сост. и авт. вступ. ст. С. Г. Бочаров, прим.: С. Г. Бочарова и С. С. Аверинцева, оформ. серии В. Пожидаева]. – Санкт-Петербург : Азбука, 2000. – 330 с.
4. Гиршман М. М. Литературное произведение: теория и практика анализа / М. М. Гиршман. – Москва : Высш. шк., 1991. – 159 с.
5. Еко У. Поетика відкритого твору (фрагмент із книги «Відкритий твір») / У. Еко ; [пер. У. Головацької] // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / Ролан Барт ; за ред. М. Зубрицької ; [підгот. текстів, прим., упоряд. М. Зубрицької]. – 2-е вид., доп. – Львів, 2002. – С. 525–537.
6. Зубрицька М. Homo legens: читання як соціокультурний феномен / М. Зубрицька. – Львів : Літопис, 2004. – С. 15.
7. Клочек Г. Художній світ як категоріальне поняття / Г. Клочек // Слово і час : науковий журнал. – 2007. – № 9. – С. 3–14.
8. Лессинг Д. Маара и Данн: [роман] / Д. Лессинг ; [пер. с англ. Ю. Балаяна]. – Санкт-Петербург : Амфора, 2008. – 463 с.
9. Лихачев Д. С. Внутренний мир художественного произведения / Д. С. Лихачев // Вопросы литературы. – 1968. – № 8. – С. 74–87.
10. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / [авт.-уклад. Ю. І. Ковалів]. – Київ : Академія, 2007. – Т. 2. – 608 с.
11. Лосев А. Ф. История античной эстетики : в 8 т. / А. Ф. Лосев. – Москва : АСТ, 2000. – Т. 1. Ранняя классика. – 624 с.
12. Лотман Ю. М. Об искусстве: структура художественного текста. Семиотика кино и проблемы киноэстетики. Статьи. Заметки. Выступления (1962–1993) / Ю. М. Лотман ; [вступ. ст.: Р. Г. Григорьева, С. М. Даниэля ; послесл. М. Ю. Лотмана ; сост.: Р. Г. Григорьев, М. Ю. Лотман]. – Санкт-Петербург : Искусство-СПб, 1998. – 702 с.
13. Патай Р. Иудейская богиня / Р. Патай ; [пер. с англ. Л. И. Володарской]. – Екатеринбург : У-Фактория, 2005. – 368 с.
14. Тюпа В. И. Анализ художественного текста : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений, обучающихся по напр. подгот. «Филология» / В. И. Тюпа. – 2-е изд., стереотип. – Москва : Академия, 2008. – 331 с.
15. Хализев В. Е. Теория литературы / В. Е. Хализев. – Москва : Высш. шк, 1999. – 240 с.
16. Bloom H. Bloom's Modern Critical Views : Doris Lessing / Harold Bloom. – New York : Chelsea House Publishers, 2003. – 274 p.
17. Greene G. Changing the Story: Feminist Fiction and the Tradition / Gayle Greene. – Michigan : The University of Michigan Press, 1991. – 302 p.

18. Scott L. Similarities Between Virginia Woolf and Doris Lessing [Електронний ресурс] / Linda Scott // Deep South. – 1997. – Vol. 3. – No. 2. – Режим доступу: <http://www.otago.ac.nz/deepsouth/vol3no2/scott.html> (дата звернення: 10.08.2017). – Назва з екрана.
19. Doris Lessing [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dorislessing.org/biography.html> (дата звернення: 10.08.2017). – Назва з екрана
20. The Nobel Prize in Literature 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.nobelprize.org/nobel_prizes/literature/laureates/2007/ (дата звернення: 16.08.2017). – Назва з екрана.

REFERENCES

1. Bart R. (1989) *Izbrannye raboty. Semiotika. Poetika* [Selected works. Semiotics. Poetics]. Moskva: Progress. (in Russian)
2. Bakhtin M. M. (1986) *Estetika slovesnogo tvorchestva* [Aesthetics of verbal creativity]. Moskva: Iskusstvo. (in Russian)
3. Bakhtin M. M. (2000) *Avtor i geroy. K filosofskim osnovam gumanitarnykh nauk* [An Author and a hero. To the philosophical foundations of the humanities]. SPb.: Azbuka. (in Russian)
4. Girshman M. M. (1991) *Literaturnoe proizvedenie : teoriya i praktika analiza* [Literary work: theory and practice of analysis]. Moskva: Vyssh. shk. (in Russian)
5. Yeko U. (2002) *Poetika vidkritogo tvorcu (fragment iz knigi «Vidkritiy tvir»)* [Poetics of open work (fragment from the book "Open essay")]. *Antologiya svitovoi literaturno-kritichnoi dumki XX st. Lviv*. pp. 525-537.
6. Zubrytska M. (2004) *Homo legens: chytannia yak sotsiokulturnyi fenomen* [Homo legens: reading as a sociocultural phenomenon]. Lviv : Litopys. (in Ukrainian)
7. Klochek H. (2007) *Khudozhnii svit yak katehorialne poniattia* [The art world as a categorical notion]. *Slovo i chas : Naukovyi zhurnal*, no. 9, pp. 3-14.
8. Lessing D. (2008) *Maara i Dann: [roman] [Maar and Dunn: [novel]]*. SPb.: Amfora. (in Ukrainian)
9. Likhachev D. S. (1968) *Vnutrenniy mir khudozhestvennogo proizvedeniya* [The inner world of an art essay]. *Vopr. lit.*, no. 8., pp. 74-87.
10. Kovaliv Yu. I. (2007) *Literaturoznachna entsyklopediia* [Literary Encyclopedia]. Kyiv: Akademiia. (in Ukrainian)
11. Losev A. F. (2000) *Istoriya antichnoy estetiki* [The history of ancient aesthetics]. Moskva: Izdatelstvo AST. vol.1.: *Rannyaya klassika*. (in Russian)
12. Lotman Yu. M. (1998) *Ob iskusstve : Struktura khudozhestvennogo teksta. Semiotika kino i problemy kinoestetiki. Stati. Zametki. Vystupleniya (1962–1993)* [About the art: The structure of an artistic text. Semiotics of cinema and problems of cinema aesthetics. Articles. Notes. Speeches (1962-1993)]. SPb : Iskusstvo-SPb (in Russian)
13. Patay R. (2005) *Iudeyskaya boginya* [The Jewish Goddess]. Yekaterenburg: U-Faktoriya. (in Russian)
14. Tyupa V. I. (2008) *Analiz khudozhestvennogo teksta* [Analysis of artistic text]. Moskva: «Akademiya». (in Russian)
15. Khalizev V. Ye. (1999) *Teoriya literatury* [Theory of Literature]. Moskva: Vysshaya shkola. (in Russian)
16. Bloom H. (2003) *Bloom's Modern Critical Views : Doris Lessing*. New York : Chelsea House Publishers.
17. Greene G. (1991) *Changing the Story: Feminist Fiction and the Tradition*. Michigan : The University of Michigan Press.
18. Scott L. (1997) *Similarities Between Virginia Woolf and Doris Lessing*. Deep South. (electronic journal), vol. 3., no. 2. Available at: <http://www.otago.ac.nz/deepsouth/vol3no2/scott.html> (accessed 10.08.2017)
19. (electronic journal). Available at: <http://www.dorislessing.org/biography.html> (accessed 10.08.2017)
20. (electronic journal). Available at: https://www.nobelprize.org/nobel_prizes/literature/laureates/2007/ (accessed 16.08.2017)

OLENA KRAVETS, NATALIYA PROSKURINA

THE SPECIFICITY OF ARTISTIC WORLD OF DORIS LESSING'S NOVELS "MARA AND DANN", "THE STORY OF GENERAL DANN AND MARA'S DAUGHTER, GRIOT AND THE SNOW DOG"

The article is devoted to the study of special features of artistic world of the novels of contemporary English writer D. Lessing "Mara and Dann", "The Story of General Dann and Mara's Daughter, Griot and the Snow Dog". The purpose of the article is to discover the mythological dominants of the artistic world in D. Lessing's novels.

The methodology of the study involves an integrated approach based on the synthesis of methods and approaches: an appeal to the integral analysis of the text, the usage of elements of the myth-critical and structural-semiotic approaches, as well as the motive analysis. Under the concept of "artistic world" the integral interaction of

all elements of content and form is understood, each of which has a semantic load in general. The artistic world of D. Lessing's works appears as a complex and multi-level phenomenon, which is conditioned by the specificity of the plot-compositional structure, the peculiarity of artistic time and space, the concept of the hero, dominant motifs, symbolism and "personal context" of the author.

The artistic world of mentioned novels reveals features which are typical for neomythological texts, which are determined in the interaction of two planes (the real and the mythological one) in the plot composition of the work. The dilogy time-spatial organization has mythological features and is determined by time (day and night), spatial (the north – the south), high-quality ("live-dead") oppositions. The mythological character of time in the dilogy is actualized in cyclicity and heterogeneity (extension/compression) of the roman time course. The seasonality is the main unit of time measurement; in the text there is no specific correlation of events with days of the week, months, time is determined only by the weather and long seasons of the rains, it creates a feeling of a "frozen" of time. The roman space is characterized by heterogeneous features which are actualized through binary oppositions ("the north – the south", "living – dead", "sacred – profane").

The component part of the artistic world of mentioned D. Lessing's novels is also a system of characters, represented by three types of images: firstly, these are the main characters – brother and sister, Mara and Dann (in the first part of the dilogy) and Mara's daughter Tamar (in the second part) that reveal mythological features. Secondly, these are the characters who "test" the main characters (Kulik, Kira). Thirdly, it is the category of allies of the main characters (Griot, Ali, dog Ruff). The main characters reveal mythological features, representing the divine pair of male and female deities.

The artistic world of D. Lessing's novels is characterized by the functioning of mythological markers and symbols. Ambivalent solar symbols and their coloristic correlates reproduce the state of the heroes: red – black (life – death), pale yellow – white (contrast of the south and the north), yellow – green – blue (drought – flood, infernality – vitality).

The prospect of research is seen in the further study of contemporary works of Anglo-American writers, whose texts reveal neomythological features.

Key words: *Doris Lessing, mythological images, neomythologism, novel, artistic world.*

Одержано 08.09.2017 р.